

Motion till riksdagen 2005/06:Ju438

av Peter Althin m.fl. (kd)

Lag om ett utvidgat krav på ingripande vid brott m.m., en s.k. civilkuragelag

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen begär att regeringen snarast lägger fram förslag till riksdagen om en ny lag om utvidgat krav på ingripande vid brott m.m.

Inledning

Ett mått på vilka värden som råder i samhället är i vilken grad vi är beredda att hjälpa människor i vår närhet. Vår benägenhet att hjälpa verkar ha minskat i vår individualiserade värld, vilket inte är en önskvärd utveckling.

Kristdemokraterna menar att det är av största vikt att uppmuntra och förstärka medborgarnas egna demokratiska ansvarstagande. Vi vill se mer av civilkurage och integritet. Kurage att våga stå för sin mening, även när det kostar. Integritet att hålla moraliska principer högt, även när ingen ser. Vi behöver fler som vågar ta ansvar och som vågar, vill och har befogenheter att säga ifrån. Utgångspunkten är att den som behöver hjälp ska få hjälp och att det inte ska gå att delegera bort ansvaret att ingripa.

Kristdemokraterna är väl medvetna om att moral inte kan ersättas av lagar. I vissa fall är det dock möjligt att stödja moral med lag. En lagstadgad skyldighet att hjälpa en nödställd uppmuntrar och uppmärksammar detta ansvar.

Civilkurage i svensk rätt

I svensk rätt finns ingen allmän skyldighet att vara verksam för att avslöja eller hindra brott. En skyldighet att anmäla eller annars avslöja brott gäller enligt 23 kap. 6 § brottsbalken endast i de fall det har föreskrivits särskilt. Underlåtenhetsansvaret avser bara brott som är ”å färde”, dvs. som inte har

Fel! Okänt namn på

avslutats. Någon plikt att anmäla brott som redan har begåtts finns inte i svensk rätt. I samma paragraf föreskrivs en skyldighet att hindra brott. Denna skyldighet gäller bara för en viss personkrets; föräldrar och andra uppfostrare och förmyndare i förhållande till den som står under deras lydnad.

Det finns inte heller någon allmän skyldighet i svensk rätt att bistå personer som befinner sig i livsfara eller i allvarlig fara för sin hälsa. I många situationer kan dock ett underlåtenhetsansvar komma i fråga. Som huvudregel förutsätter ett sådant ansvar att gärningsmannen ska ha befunnit sig i garantställning. Vidare kan i vissa fall ansvar för underlåtenhet utkrävas enligt bestämmelsen i 23 kap. 6 § brottsbalken. Det finns också vissa specialbestämmelser om skyldighet att vidta räddningsåtgärder, bl.a. i räddningstjänstlagen och i lagen om straff för vissa trafikbrott.

Straffansvarsutredningen (SOU 1996:185) föreslog att reglerna om underlåtenhet att avslöja eller hindra brott skulle ändras så att det för straffansvar skulle krävas att den straffbelagda gärningen helt eller delvis kunnat förhindras genom den handlingspliktiges agerande. Det straffbelagda området föreslogs dessutom ändrat till att avse straffbelagd gärning i stället för brott samt att rekvisitet utan fara för "närstående" skulle bytas ut mot utan fara för "annan". Vidare föreslog utredningen att ett straffrättsligt ansvar skulle införas för den som underlåter att tillkalla hjälp eller att försöka rädda eller på annat sätt bistå en nödställd person som befinner sig i allvarlig fara för liv eller hälsa eller i en därmed jämförlig utsatt situation. I ringa fall skulle, enligt förslaget, inte dömas till ansvar och inte heller om ett ingripande inte kunde ske utan fara för den ingripande eller någon annan. Som en allmän förutsättning för ansvar föreslogs att ett ingripande skäligen kunde begäras med hänsyn till omständigheterna. För brottet föreslogs straff i form av böter eller fängelse i högst två år.

Regeringen ansåg dock att nackdelarna med den föreslagna ordningen vägde tyngre än de skäl som talade för att införa den (se prop. 2000/01:85).

Ny lag om ett utvidgat krav på ingripande vid brott m.m., en s.k. civilkuragelag

Det har på senare tid uppmärksammats fall där personer har undvikit att ingripa vid grova brott. Kristdemokraterna anser att sådan underlåtenhet är helt oacceptabel. Tyvärr verkar det ha gått så långt att vi i Sverige helt enkelt inte vågar ingripa längre.

Det finns flera länder som har lagstiftat mot underlåtenhet att hjälpa personer i fara. Exempel på detta är Norge, Finland, Frankrike, Schweiz och Belgien.

I Norges allmänna strafflag (Almindelig borgerlig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10) stadgas i 387 § om ansvar för underlåtenhet när ingripande kunde ha skett utan särskild risk eller uppoffring för egen eller annans person. Den som, när sådan risk inte föreligger, underlåter att hjälpa person som befinner sig i omedelbar och uppenbar livsfara, döms till ansvar. Påföljden är böter

Fel! Okänt namn på

eller fängelse i upp till tre månader, utom i fall när underlåtenhetsförseelsen får till följd att någon omkommer, då fängelse på upp till sex månader kan utdömas.

Kristdemokraterna menar att det är oacceptabelt att förhålla sig passiv när en annan människa befinner sig i livsfara. Det finns flera länder som redan har ett lagstiftat krav på ingripande, vilket även föreslogs av straffansvarsutredningen. Regeringen ska därför snarast återkomma till riksdagen med ett förslag till ny lag om utvidgat krav på ingripande vid brott m.m., en s.k. civilkuragelag, med utgångspunkt i straffansvarsutredningens betänkande och den norska strafflagens bestämmelser på området.

Stockholm den 4 oktober 2005

Peter Althin (kd)

Olle Sandahl (kd)

Helena Höij (kd)

Yvonne Andersson (kd)

Ingvar Svensson (kd)

Tuve Skånberg (kd)

Ingemar Vänerlov (kd)